

Podklady pro scénář připravované projekce do expozice Muzea krajky

Staré báje a pověsti evropských zemí vyprávějí o vzniku krajky příběhy plné lásky, hovoří o pavoučích sítích, mořských pannách i mořské pění a rybářských sítích .....

- síťování je jednou z velmi starých technik, kterými lze vzdušnou prolamovanou textilií zhotovit a zkrášlit vzorem, ...(1)

Okruh písemných a ikonografických pramenů o počátcích evropského krajkářství je však velmi omezený.

Pravá krajka, která vzniká při trpělivé práci s jehlou nebo se soustavou nití, navinutých na paličkách, doprovází kulturní vývoj evropské společnosti až od doby renesance a za její kolébku je považována Itálie, kde se od 15. století rozvíjela z hlediska techniky i vzorů a odkud se šířila dál do Evropy. (2)

Nejstarší krajkářské vzorníky byly vydány v 1. polovině 16. století v Benátkách a krajky se podle nich šily a paličkovaly v řadě zemí. (3) Krajkářství se rychle vyvíjelo jako manufakturní výroba v Belgii, Francii, Anglii - zemích krajkou proslavených, kde poskytovalo obživu tisícům lidí. Důležitým hospodářským činitelem se stalo i v Německu a také v Čechách.

Krajka se záhy stala výrazným módním činitelem, v souladu s vývojem slohového oděvu se měnil její vzhled i způsob použití. (4) Proces změn můžeme sledovat na portrétních obrazech šlechty, církevních hodnostářů i měšťanstva - jemné renesanční krajky reticelové, krajky milánské, španělská móda si jen na výzdobu okružích vyžádala několik desítek metrů jemné francouzské krajky. Nizozemské krajky si vydobýly výsadní postavení již v 17. století. Pro mantilu a závoj Španělek sloužily hedvábné chantillské krajky a blondy. Vysoce náročná na vzhled a spotřebu krajky byla móda období baroka – vrchol rokoka.

V Čechách je krajkářství doloženo od poloviny 16. století - první zprávy o výrobě krajk pocházejí z Krušných hor. Za nedlouho se krajkáři usadili také na Šumavě -(Houstouň na Domažlicku). Třetí významnou oblastí je podhůří Orlických hor – centrem Vamberk, který na počátku 17. století vlastnila cizí šlechta - paličkování krajk zde údajně zavedla hraběnka Magdalena Grambová, která pocházela z Belgie. (5)

K rychlému rozvoji a rozšíření krajkářství i mimo hlavní oblasti výroby došlo v období vlády císařovny Marie Terezie. Úspěch, kterého dosáhly hedvábné krajky vyráběné v Krušnohoří na evropském trhu, vzbudil zájem pokladny rakouské monarchie. Krajkářství se dostalo státní podpory – bylo prohlášeno za svobodnou živnost a kvalita výroby podpořena odborným školením - první krajkářskou školu zřídila v Praze roku 1767 sama císařovna, další školy pak František Lotrinský a šlechta. (6)

Na území české koruny - uprostřed Evropy - se postupně s vývojem krajkářských technologií prolínaly znalosti z celého kontinentu - mistrně a s invencí je dokázalo využít i lidové prostředí. Kolem poloviny 18. století začíná vývoj lidových krojů – v jejich výzdobě lid využil všech vlastností a estetického účinku krajky opravdu důmyslně... (7)

paličkovalo se téměř na celém území Čech a Moravy, lidové krajky -specifické pro jednotlivé regiony, svědčí o tvůrčí invenci a zručnosti lidových krajkářek. Vzory i techniky se šířily prostřednictvím obchodníků a faktorů, kteří se přizpůsobili požadavkům venkova - své zboží nosili v krosně na zádech od městečka k městu – často i daleko za hranice... (8)

Lidové krajkářství rychle zanikalo s rozvojem průmyslu již v 19. století – důležitým zdrojem obživy však zůstalo v chudých horských oblastech. S konkurencí stále dokonalejší a levnější strojní výroby krajk zápasilo krajkářství v celé Evropě.

Ve Vídni zřízen C.k. centrální krajkářský kurz a speciální ateliér pro navrhování vzorů – vydána učebnice technik - vývojová dílna v Krušnohoří - Gossen Grunn (dnes obec Krajková) - úžasné secesní krajky J. Hrdličky. (9)

Výrobu kraje pro lidové kroje v oblastech, kde krajářství zaniklo, převzal Vamberk, který proslavily lidové vláčkové krajky.....(10) Vzory rodinným majetkem, práce z paměti bez předkresleného vzoru, na podvinku vypíchán jen pravidelný rastr dírek pro špendlíky.....

Ke konci století však krize ruční výroby, která mohla čelit strojům pouze kvalitou a originalitou vzorů, zasáhla i Vamberecko. Z chudého kraje, kde se paličkovalo téměř v každé chalupě a ke krajářské podušce usedali i muži a děti, (11) bylo ale do Vídně příliš daleko. Roku 1889 byla ve Vamberku otevřena První česká odborná škola krajářská (12) – byla také jedinou školou v Čechách, kde se žákyně učily krajky nejen paličkovat, ale také kreslit a navrhovat vzory - snahy o národní ráz, ale - jako všechny školy u nás, byla pod vlivem Vídně.

Na počátku 20. století se zdálo, že v životě moderní společnosti nenajde drahá ruční práce uplatnění, vývoj krajářství stagnoval i v zemích s věhlasnou tradicí.

(13) Po vzniku Československé republiky v roce 1918 –v období, kdy české umění hledalo formy schopné projevit vlastní národní tradici v moderní poloze, nalezla tvorba silných uměleckých osobností nový moderní výraz také české krajce a vynesla ji na špici vývoje světového krajářství. (14) Šitou krajkou pozvedla k jedinečnému výtvarnému projevu Emilie Paličková – její unikátní tvorba získala na světové výstavě v Paříži roku 1925 Velkou cenu, zlatá medaile byla udělena kolekci paličkových kraje Marie Serbouskové. (15)

Emilie Paličková působila jako pedagog ve Státním ústavu školském pro domácí průmysl, (16) který převzal starost o krajářské školy na území nového státu v roce 1919 a dbal o kvalitu řemesla i růst estetické úrovně české krajky. Činnost školského ústavu a vliv umělecké tvorby se však promítl pouze v produkci zakázkových dílen a módních atelierů.(17) V období hospodářské krize ve 30. letech počet krajářek nezadržitelně klesal, definitivní zánik středisek českého krajářství a všech soukromých firem v oboru přinesla druhá světová válka a poválečné politické uspořádání. (k tomu asi cokoli – noviny asi)

Vamberecká krajářská tradice však těžké období přežila – roku 1946 bylo založeno Družstvo Vamberecká krajka, které zaměstnávalo také krajářky z jiných oblastí...(18)

Zásluhou systému krajářského školství, vedeného kvalitními odborníky a významnými umělci - který od počátku padesátých let poskytoval odborné vzdělání od základního (19) až po nejvyšší stupeň, úspěšný vývoj krajky v Čechách gradoval. Pražská Vysoká škola uměleckoprůmyslová vychovala několik generací umělců, jejichž tvorba - opřená o dokonalou znalost technologií, pozvedla umění krajky v Čechách k vrcholným kvalitám - krajka jako výtvarná technika se stala fascinujícím fenoménem a v zahraničí vysoce hodnoceným přínosem světovému umění. (20)

Významná ocenění, udělená na mezinárodních výstavách, počínaje světovými výstavami v Bruselu roku 1958 a v Montrealu roku 1967, až po řadu cen z Mezinárodního Bienále krajky pořádaného v Bruselu od roku 1983, potvrzují výjimečné postavení české krajky stejně, jako ve světě zavedený pojem Česká krajářská škola 2. poloviny 20. století.

1 - nevím, zda bude film začínat pohledem na pěnu vln třísticích se o skály a nezačneme jinak, ale kdyby, tak by se na břehu mohly sušit rybářské sítě a postup práce by bylo možné krátce předvést

2 - a pokračovat ukázkami výroby šité krajky a paličkování (zvuk paliček při práci je příjemný)

3 - obrázek titulní strany je v několika knihách – jeden exemplář uvádí Vydra na zámku v Roudnici, ale tam již není, zatím se nepodařilo jej vystopovat

4 - reprodukcí obrazů je řada, ale něco lze vytipovat přímo na zámcích – např. reticelová okruží mají Kolowrati na obrazech z poč.17. stol. v zámku Rychnov n.Kn. atd.

5 – ukázky kraje a veduty měst ?

6 – Marie Terezie i císař František jsou vymalováni v šatech s úžasnou krajkovou výzdobou

7 – Pro přehlídku lidových krojů by bylo lépe využít filmový archiv, lidové krajky z našich sbírek, fotek a knih

- 8** – Krosna je v našich sbírkách, záběry faktora by mohl poskytnout film, který u nás natočila ČT a povolila jeho produkci pro muzejní účely – možná se hodí i jiné záběry
- 9** – C.k.kurz ve Vídni –téma lze více rozvést - fotky v knihách, učebnici technik máme v muzeu, vzory i krajky také, myslím, že i obrázek z vývojové dílny by se našel – Hrdličkovy návrhy secesních krajk vyšly tiskem, máme je
- 10** – Vláškových krajk máme hodně a lze také rozvést více,
- 11** – foto dětí máme
- 12** – foto ze školy, školní vzorník máme, korespondence, protokoly ze schůzí kuratoria lze získat – můžeme rozvést..... žákovské návrhy krajk a konkrétní realizace jsou však až ze 30. let 20. stol. a musela se by tam škola nějak nainplantovat
- 13** – tady nevím, znak republiky, nebo zprávy z novin, příjezd Masaryka ? nebo přeházet text ?
- 14** – Krajka E.Paličkové – Sluníčko a třeba i další neuvěřitelné šité krajky
- 15** - Krajky Marie Sedláčkové jsou novátorské – patří do pokladnice českého Art deco a funkcionalismu. Máme návrhy a realizace, další úžasy v UP muzeu.
- 16** - Fotky z ústavu snad existují, - návrhy krajk od E. Paličkové a dalších pedagogů existují v originále i jako modrotiskové podvínky, velké množství, pozoruhodné estetické kvality, také hotové krajky i když méně
- 17** - Máme krajky
- 18** – usnesení o založení, snad i zakládající listinu seženu, ale nemyslím, že jsou třeba. Máme nějaké starší fotky, krajky z 50. let také, výrobky s logem VKV, atd – můžeme rozvést i spolupráci s uměleckou sférou
- 19** - foto dětí z krajkářské školy máme – Vysoká škola UP je v Praze
- 20** - defilé krajkářské tvorby od kolekcí pro EXPO Brusel, EXPO Montreal – máme krajkové oděvy, tapiserie i prostorové objekty – až po současnost ve fotografiích i v reálu

Je možné textovou kostru přeházet a postrkat – družstvo VKV provázat ke školství nebo rozvést světové výstavy – použít záběry z filmového archivu, zdůraznit díla oceněná, Zlatou medaili dostalo i družstvo VKV a krajkářky družstva také realizovaly mnohá díla prezentovaná na těchto výstavách. - Dát tvorbě vývojový sled ..... díla oceněná na Bienále v Bruselu mají v UP muzeu.....

Také je možné se závěrem vrátit do Vamberka, kde pořádají od 90. Let Mezinárodní setkání krajkářek, od roku 2002 prestižní soutěž současné krajkářské tvorby – Bienále české krajky – vše dokumentováno fotograficky, také video záznamy.

Scénář a přípravu filmu je třeba konzultovat s odborníky a Muzeem krajky.